

עיר קטנה גדולה

העיר ממשית היא הקטנה בערי הנגב, אך המשוחזרת ביותר מביניהן. בתי העיר מפוארים ומציגים אדריכלות ייחודית, שאין כדוגמתה בשום אתר נבטי אחר. טיול בגן לאומי ממשית יפגיש אתכם עם רחובות שלמים שנותרו על כנם, מבנים נבטיים בעלי אולמות, חצרות ומרפסות ושרידי כנסיות מרשימים

כתבה: ד"ר טלי אריקסון־גיני, רשות העתיקות

לדרום הארץ עם הלגיון העשירי מירושלים לאיילה, הנקראת היום עקבה. חלק גדול של ממשית הוקף בחומה והיישוב הפך לתחנה חשובה על הדרך שבין מכות הנחושת בפונן (עבר הירדן) שבערבה - דרך שעלתה לממשית במעלה עקרבים והובילה לבאר שבע, לירושלים ולים התיכון. לימים, אימצו התושבים בממשית את הנצרות ובנו כנסיות באתר. אחת הכנסיות נבנתה על ידי תושב בשם נילוס, שהרס חלק מהווילה היפה שלו ובנה כנסייה עם רצפות פסיפס ופריטי שיש.

לא ידוע מה הייתה הסיבה המדויקת לנטישת ממשית בתחילת המאה השביעית לספירה. אך בתקופה האחרונה של קיומו של היישוב

התקופה של הפאקס רומנה - השלום הרומי. תקופה של עושר ושגשוג כלכלי בפרובינקיות הרומיות. בתקופה זו הביקוש לבשמים ולחומרים אקזוטיים גבר ומוצרים אלה זרמו לתוך האימפריה הרומית מהמזרח דרך הים והיבשה.

תקופת זהב זו נגמרה בהתרסקות הכלכלה באימפריה הרומית במאה השלישית לספירה בעקבות האינפלציה הגוברת, המגפות, אי יציבות בשלטון הרומי והופעה של אויב חדש ומסוכן במזרח: הפרסים הסאסאניים. עם זאת, החיים המשיכו וממשית נכנסה לתקופה חדשה תחת השלטון הרומי בסוף המאה השלישית לספירה, כאשר הקיסר דיוקלטיאנוס העביר כוחות צבאיים רבים

משית היא אתר נבטי הממוקם על צומת דרכים חשוב בצפון הנגב, כשלושה ק"מ מזרחית לדימונה. כיום הכביש הראשי עובר במקביל לדרך עתיקה וחשובה שעלתה מדרום ים המלח. בממשית היו לנבטים, במאות הראשונות של האלף הראשונה לספירה, עסקי מסחר וחקלאות רווחיים. שרידי ההתיישבות הנבטית שהתגלו מאמצע המאה הראשונה לספירה, ובהם חאן לשיירות גמלים, העידו ששימשה כתחנת דרכים חשובה.

מיישוב צנוע לשכונת יוקרה

בתחילת המאה השנייה לספירה נפגע היישוב הנבטי הצנוע על ידי רעש אדמה חזק שפגע אך בפטרה וביישובים אחרים בסביבה. הרעש התרחש קרוב לזמן סיפוח הממלכה הנבטית על ידי האימפריה הרומית (106 לספירה). בתנופה הכלכלית שהתרחשה בפרובינקיה הרומית החדשה, עם בניית 'וויהנובה טריאנה' - הדרך בין ים סוף וסוריה, ממשית הפכה לשכונה יוקרתית ובה נבנו וילות גדולות על ידי התושבים הנבטיים. בתקופה זו התושבים קברו את מתיהם בבית קברות מקומי והחיילים הרומים ששירתו באזור נקברו בשרפה. בבית הקברות הנבטי התגלו נשים שנקברו כשרגליהן לכיוון פטרה אך שהגברים נקברו בקבורה משנית בגלוסקמאות (תיבות קטנות שמטרתן לשמש כמקום מנוחתם האחרונה של שיירי שלד האדם) מכיוון שנפטרו רחוק מהיישוב.

אפשר להבחין ברמת החיים הגבוהה של התושבים על פי הבנייה המפוארת. זו הייתה

בית נבטו - אחד מבתי האמידים שנבנו בעיר על ידי התושבים הנבטיים. צילום: דורון ניסים

אגן טבילה דמוי צלב. צילום: ארכיון רשות הטבע והגנים

לטיול יצאנו

איך מגיעים? כשמונה ק"מ מדימונה לכיוון צומת רותם, על כביש 25 (באר שבע - דימונה).

המסלול: קל, שעה-שעתיים, להולכי רגל, מתאים למשפחות, התאמה חלקית למוגבלים.

לא לוותר: על הסכר בנחל ממשית שמאחוריו נאגרו מי השיטפונות בנחל. רשות הטבע והגנים מפעילה באתר בסוכות ובפסח שוק נבטי ועורכת פעילות למשפחות עם ילדים. בנוסף, יש באתר חניון לילה החאן הנבטי לקמפינג.

שעות פתיחה: ימי חול ושבֿת, 8:00-17:00 (בחורף עד 16:00),

שישי וערבי חג, 8:00-15:00

עלות: מבוגר - 21 שקלים,

ילד - 9 שקלים

לפרטים נוספים: 08-6556478,

www.parks.org.il

הבניין הבנוי מסביב לחצר ארוכה. בצד ימין יש גומחה שכנראה שימשה לקרר כד מים לתושבים. כל הבישולים נערכו בחצר. בחדר פנימי, גם הוא בצד ימין של הבניין, יש עדויות לנזק ולבנייה מחודשת לאחר רעש האדמה הגדול שפגע בממשית בשנת 363 לספירה. לבניין, כמו לשאר המבנים בממשית, היו קומה שנייה ומגדל מדרגות שהובילו למעלה.

מגדל השמירה: יוצאים לרחוב וממשיכים למגדל השמירה. עוד לפני הכניסה לחצר המגדל אפשר לראות חדר מול המגדל ובו כלים מבזלת ששימשו לתחנת קמח. בחצר המגדל יש בור מים חצוב בסלע שמקורה בקשתות ובפלטות אבן. סוג זה של בור מים הוא נבטי וקיים גם בפטרה, בדרום ירדן ואף בדרום הארץ מהתקופה הרומית הקדומה. המגדל היה אחד משני מגדלי שמירה (השני נהרס ולא שופץ). בקומת הקרקע של המגדל הקירות עדיין מכוסים בטיח המקורי. התצפית מגג מגדל היא הטובה בממשית - בכיוון צפון רואים את החאן הכפול שנמצא מחוץ לשער הראשי והגדר. מכיוון מערב

ירדה בו רמת החיים ונמצאו סימנים של התקפה קטלנית. ההשערה היא כי מדובר בפלישה הפרסית שהתרחשה לפני הכיבוש המוסלמי או פלישה של שבטים. היישוב הותקף והשער הראשי הופל ונשרף.

ביקור בממשית - תחנות בדרך

שער החומה הבינזטית: נכנסים לאתר דרך השער הראשי. שימו לב לסימנים של העגלות שעברו על רצפת האבן. בספסל נמוך בצד השמאלי של השער אפשר להבחין במשחק המנכלה (המוכר לנו גם היום) שבו שיחק ככל הנראה השומרים.

בית האמידים: ממשיכים בשביל למעלה לבית האמידים. ברחוב מחוץ לכניסה לבניין יש בור מים. נכנסים לבניין ורואים בצד ימין חדר עם עמודים שפעם הייתה בו רצפת עץ. אפשר להבחין בשריד עץ בסף הכניסה לחדר. בגלל הימצאותה של ממשית במדבר, העץ היה מוצר יקר ערך שעשו בו שימוש מועט בלבד, בין היתר לדלתות, למסגרות של דלתות, לחלונות ולמדפים. ממשיכים לתוך

שווק נבטי - אירוע לכל המשפחה בחוה"מ סוכות ופסח

בית המרחץ - חצר, חדר הלבשה ואמבטיות. צילום: אורית בורטניק

הפסיפסים בכנסיית הנילוס. צילום: אסי שלום

בית מרחץ: יוצאים מבניין XII דרך הכניסה הראשית לכיוון צפון. כמה מטרים מהבניין יש בית מרחץ. נכנסים למכלול ליד בריכת אגירה גדולה שאגרה מים שהובאו מחוץ לחומה. הבריכה ושאר בית המרחץ נבנו על מבנים יותר קדומים. לבית המרחץ היו חצר, חדר הלבשה ואמבטיות עם מים קרים, פושרים וחמים. בדרך לחניה אפשר לראות את שרידי ההיפוקואוסט, הוא החלל מתחת לרצפה של האגף הצפוני, שדרכו עבר האוויר החם שבא מתנור הנמצא מחוץ למבנה.

רחבה. במבט לכיוון מזרח אפשר לראות בניין מודרני ששירת את המשטרה הבריטית בתקופה המנדט. הבניין שופץ לפני כמה שנים ושימש כמסעדה. ממשיכים קדימה, לכיוון צפון, יורדים ברחוב של השוק. למעשה, נראה כי המבנים באזור זה היו סוג של מחנה צבאי בתקופה הביזנטית.

בנין XII - הבניין הפרטי הגדול ביותר בממשית: פונים ימינה לרחוב צר ויורדים לתוך שטחו של הבניין, המשתרע על כ- 1,000 מ"ר ובו שתי קומות. במקור הייתה למבנה רק כניסה אחת. בחצר אפשר להבחין בשרידי עמודים ובכותרות נבטיות. אורות סוסים מרהיבה נמצאה בפניה הדרום מזרחית. לידה, בקומה השנייה, התגלה בית שימוש פרטי עם אגני מים מטווחים. בפניה הצפון מזרחית יש אגף מגורים בשתי קומות. כאן, במחבוא מתחת לרצפה בגרם מדרגות, התגלה אוצר של כ- 18,500 מטבעות כסף. המטבעות המאוחרים באוצר הן של הקיסר אלאגבאלוס ומתוארכים לשנת 222 לספירה. באחד החדרים מימין יש שרידים של פרסקאות צבעוניות מאותה תקופה. בתקופה הביזנטית החדר הפך לאורווה קטנה והבנין חולק בין כמה משפחות נוצריות שהשאירו סימנים נוצריים על המשקופים.

רואים סכרים ענקיים בנחל ממשית. לממשית לא היו בארות וכל המים באתר נאספו לתוך בורות מגשמי החורף או מהסכרים בנחל ממשית. לכיוון דרום אפשר לראות את הכנסייה המערבית, היא כנסיית הנילוס.

כנסיית הנילוס: בכנסייה ריצפת פסיפס מפוארת הדומה לרצפות של כנסיות מאותה תקופה בדרום ירדן ואף לבית הכנסת של עין גדי. נכנסים לתוך הבניין דרך החצר של הכנסייה. חדר קטן בצד ימין שימש כמוקד פולחן לפני התנצרות התושבים. לאורות נכנסים מחצר הבית. האורווה השתמרה כמעט לחלוטין. יוצאים מהבניין דרך החצר וממשיכים מזרחה לכיוון הכנסייה המזרחית.

הכנסייה המזרחית: לפני שמגיעים לכנסייה המזרחית כדאי לגשת לצדה הדרומי כדי ליהנות מהנוף המדהים בנחל ממשית. נכנסים לתוך הכנסייה דרך גרם מדרגות רחב. בחצר יש בור מים גדול ועמוק. נראה כי הכנסייה שירתה את כל הקהילה של ממשית במאות החמישית-שביעית לספירה. באולם יש רצפת פסיפס. בחדר קטן בצד הדרומי יש אגן טבילה מטווח בצורות צלב. אגנים דומים התגלו בשנים האחרונות בכנסיות בפטרה ובג'בל הרון בדרום ירדן. יוצאים מהכנסייה דרך גרם המדרגות לתוך

"מי יתנני במדבר מלון אורחים"
 ירמיהו פרק ט' א.

צילום: דורון ניסים

חניוני לילה בדרום - רשות הטבע והגנים

"החאן הנבטי"
 גן לאומי ממשית אתר מורשת עולמית

"חניון הבשור"
 לצד מעיינות הבשור בגן לאומי אשכול

"מחנה מצדה"
 למרגלות הסוללה בציזו המערבי של ההר

"חניון בארות"
 בלב מכתש רמון

בחוץ - עם כל מה שנחוץ!

- מגוון אפשרויות לינה ● מגורי צוות ● מקלחות ושירותים ● הצללות
- תאורה ● מתחם בישול עצמי ● הזמנת הדרכות, ארוחות, פעילות
- ליום וללילה ● מוקד יציאה לטיולים ● והעיקר... שירות אדיב!

מרכז הזמנות 08-6280404

חדש! חוויה מוזיאלית במצדה

לאחר 40 שנה חזרו הממצאים למצדה... ביקור מרגש ויחודי

טל': 08-6584207/8

מוזיאון מצדה
 THE MASADA MUSEUM